

KISS GÁBOR

Az egyházi bíróságok családpsztorációs lehetőségei a kánonjogász szemével

Realitások és utópiák

TANULMÁNY

DOI: 10.56699/MT.2023.3.5

ABSZTRAKT

A Ferenc pápa pontifikátusa alatt megvalósuló kánonjogi reformok mind az egyházi bíróságot, mind annak lelkipásztori feladatait, mind pedig a család intézményét (újra) az érdeklődés középpontjába állították. E tanulmány a három fogalom metszéspontját kívánja néhány szemponttal megvilágítani. Ehhez elsőként a katolikus egyház belső jogrendszerének és a „családjog” fogalmának összeegyeztethetőségét vizsgálja meg. Rámutat az önálló „egyházi családjog” hiányának okaira, melyek részben a latin jogrend szemléletmódjára vezethetők vissza, azonban egy elkülönülő jogág hiánya külsődleges tényezőkkel is magyarázható. A tanulmány e kérdéskör bemutatása után az egyházi bíróságok mint a jogalkalmazás megkülönböztetett helyeinek szerepét járja körbe a felbomlott családok psztorális kísérésének fényében. Kritikusan kibontja, hogy e törvényszékek milyen feladatokat képesek hatékonyan ellátni, és melyek mutatnak túl rajtuk.

KULCSSZAVAK: családjog, egyházjog, egyházi bíróság

A katolikus egyház jogrendjére is érvényes a kijelentés, miszerint *ius semper reformandum*. A jog folytonos megújulásra szoruló természetét hangsúlyozó aforizma Ferenc pápa pontifikátusára is találó, hiszen a jelenlegi egyházfő rég nem látott törvényhozói teljesítményt tudhat magáénak (Schüller, 2020: 1–17). Minden jelentős jogi átalakításnak vannak „nyertesei”, mely első látásra nyersnek ható jelzőn olyan szereplőket és intézményeket érthetünk, amelyek egy változás következtében akár a gyakorlat, akár a (teológiai) gondolkodás homlokterébe kerültek. A jelenlegi egyházfő működé-

sével kapcsolatban kétségtelenül ilyen „nyertesként” tarthatók számon számos egyéb mellett az egyházi bíróságok, illetve a pasztorális szerepük főként a családok életében. E sorok célja, hogy rövid bepillantást nyújtson az olvasó számára a latin egyház jogszolgáltatási intézményeinek pasztorális mozgásterébe a családok tekintetében. A szerző rá kíván mutatni, hogy mely reális és irreális elvárások merülhetnek fel e téren. Minderre – folyamatos fókuszálás jelleggel – egy konkrét egyházbizalmi változás elemzésén keresztül kerül sor.

Jelen tanulmány elsőként a család- és az egyházjog tágabb problémakörének detektálására vállalkozik, melyet az egyházi bíróságok lehetőségeinek és pasztorálteológiai céljainak megvilágítása követ. Ezek során jutunk el a tanulmány konklúziójáig. Előjáróban le kell szögezni, hogy a családról szóló egyházi tanítással, illetve az erre épülő teológiai szakirodalommal könyvtárakat lehet megtölteni. A kellő alaposág kedvéért ennek még csak átfogó bemutatására sem vállalkozik e sorok szerzője, kizárólag a családra vonatkozó *egyházbizalmi természetű előírásokra*, továbbá *az egyházi bíróságok pasztorális szerepére* fókuszál. Ez érvényesül az írás módszertanában is, mely a katolikus kánonjog eszköztárával él. A szerző szándéka, hogy első látásra (élet)idegennek tűnő jogi intézmények céljait és lehetséges lelkipásztori szempontjait úgy világítsa meg közérthető módon, hogy közben saját kánonjogi fogalomrendszeréből sem lép ki.

A CSALÁDJOG MINT AZ EGYHÁZJOG ELŐTT ÁLLÓ KIHÍVÁS?

Ha a címben jelzett témához kívánunk néhány szemponttal hozzájárulni, úgy elsőként a katolikus jogrendszerrel foglalkozó szakemberben önkéntelenül is feltörő bizonytalanságra kell választ találni, amikor olyan témák kerülnek elő, mint az egyházjog és a családjog kapcsolata.

Általános a konszenzus a témával foglalkozó katolikus kánonjogi szerzők közt arról, hogy e jogrendszeren belül nem beszélhetünk önálló családjogról (Eisenring, 1992; Erdő, 2003: 53; Vries, 1994: 118–125; Casiraghi, 1986: 853–880; Mussinghoff, 1984: 96–130; Zuanazzi, 2013: 409–430; 2015: 405–423; Krall, 2022; Heimerl, 1982: 328–339; Riedel-Spangenberg, 1995: 127–149; Gallagher, 1983: 149–170). Az összegyűjtött és rendszerezett egyházi családjog hiánya „külső” – például összehasonlító vallásjogi és egyházjog-szociológiai –, illetve több „belső” okkal egyaránt magyarázható komplex jelenség.

Amennyiben a kánonjog felől – „ad intra” – közelítünk, kijelenthető, hogy a katolikus egyház küldetését és belső életét szabályozni hivatott önálló jogrend a család fogalmát elsősorban az egyházi házasság szentségén keresztül közelíti meg. Míg a házassággal a kánonjog egyik legrészletesebben kidolgozott egysége foglalkozik, addig a családdal kapcsolatos jogszabályok tematikus, szerkezetileg elkülönülő összegyűjtésére nem került sor. Heinrich Mussinghoff (1984: 124–130) szerint bár a hatályos latin egyházi törvénykönyv kodifikációja során voltak kezdeményezések többé-kevésbé egységes családjogi szabályok összeállítására, azokat, ha felvették őket a kódex végleges szövegébe, elszórtan helyezték el benne. Sem a latin egyházra vonatkozó, 1983-ban kiadott törvénykönyvben

(*Codex Iuris Canonici*, CIC), sem a keleti közösségek számára kötelező 1990-es *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium*ban (CCEO), de az azóta keletkezett, törvénykönyveken kívüli joganyagban sem fedezhető fel az a törvényhozói szándék, mely a családra vonatkozó normák egy egységben való összegyűjtésére irányult volna.

E jelenség oka nem kizárólagosan a törvényhozói akarat hiánya, hanem a katolikus kánonjog egyik vallásjogi összehasonlításban megmutatkozó sajátosságának is betudható. Míg egyes vallások (például az iszlám és a zsidó) és jogrendszereik az emberi élet és cselekvés teljes spektrumát jogi normákkal szabályozzák, addig – bár a kereszténység egyetemes jellegéből adódóan az ember valóságának teljessége felé fordul – a katolikus jogrendszer csak a kifejezetten vallási tartalmú történéseket (szentségkiszolgáltatás stb.) és az (egyházi) szervezeti egységeket látja el kötelező szabályokkal (Berkmann, 2018: 123). A „családjog” civiljogi kategóriájába tartozik számos olyan részterület (családi vagyoni jog, a gyámsággal kapcsolatos kérdések), melynek szabályozására azok jellege miatt a katolikus jogrend (már) nem tart(hat) számot.

Mindezek kánonjog-szociológiai jellegű magyarázatokhoz is elvezetnek. A katolikus egyházjog a vallás társadalmi helyzetének transzformációja miatt története során mélyreható változásokon esett át. Az érett középkori klasszikus kánonjog, mely a *társadalom egészével szemben* lépett fel jogalkotói és jogszolgáltatói igénnyel (vö. *Gesellschaftsrecht*), több tényező hatására (az addigi nyugati egyházi monopolhelyzetet megszakító reformáció, felvilágosodás, szekularizáció) a modern korra szociológiai értelemben olyan *szervezeti joggá* (vö. *Organisationsrecht*) vált (Hecke, 2017; Hahn, 2022), melynek törvényi hatókörét elsősorban a csoporthoz tartozás határozza meg. Ezzel párhuzamosan az egyházjog folyamatosan kiszorult azon jogterületekről, melyek felett „pusztán” egy „csoport” belső szabályrendszereként aligha volt relevanciája. Jelen esetben e jogterületek a mai modern értelemben vett „családjog” tárgyköréhez tartoznak.

A fentiek azonban nem jelentik azt, hogy ne lennének a ma is érvényes egyházi jogforrásokban a családra mint intézményre vonatkozó olyan jogszabályok, melyek egységesen (például házasságjog) vagy elszórtan jelennek meg a joganyag egészében. Az egyházi „családjog” kiemelt egysége a házasságjog (CIC 1055–1165. kk.; CCEO 776–852. kk.), mely alapvetően a házasságkötést, annak előfeltételeit, érvényességének kritériumait és következményeit szabályozza. Jellegéből adódóan figyelmét főként a házasságkötés eseményére mint a családi élet kétségtelenül kiemelkedő, azonban egyszeri pillanatára fókuszálja, ami a katolikus házasságjog sajátosságából fakadó tulajdonság. Kivételt képeznek a latin házasságjog 1134–1140. kánonjai, melyek a megkötött házasság következményeivel, így a családi élethez szorosabban tartozó viszonyrendszerekkel foglalkoznak. Ebben szerepel a krisztushívők alapvető egyenlőségén túl (vö. CIC 208. k.; CCEO 11. k.) a házasfelek egyenlősége a házastársi életközösséggel járó kötelezettségekben és jogokban (CIC 1135. k.; CCEO 777. k.), a szülők neveléssel kapcsolatos joga és kötelezettsége (CIC 1136. k.), valamint a gyermekek „törvényességének” feltételei, melynek mára már nincsenek egyetemes jogkövetkezményei (CIC 1137–1140. kk.).

A házasságjog önálló rendszerén kívül „családjogi” jellegű elemeket fedezhetünk fel az emberi életközösségek belső struktúráit meghatározó rokonni viszonyok rendszerében (CIC 108–110. kk.; CCEO 918–919. kk.). Míg a latin jogrend a vérrokonságot, a házastárs családjával fennálló „sógorságot” és az örökbefogadásból adódó törvényes rokonságot különbözteti meg, addig a keleti jogrend a keresztségből adódó, a megkeresztelt és keresztszülője közötti „lelki rokonság” (CCEO 811. k.) kategóriáját is számontartja.

Szintén „családjogi” kapcsolódások fedezhetők fel a világi krisztushívők alapjogai között, így „akik házasságban élnek, hivatásuknak megfelelően különösen kötelesek a házasság és a család révén Isten népe épülésén fáradozni” (CIC 226. k. 1. §; CCEO 407. k.). Az idézett törvényi hely második paragrafusa vezet át a jelen tanulmány tárgya szempontjából szintén releváns egyházi kérdéskörhöz, mely a nevelésről mint „súlyos” kötelességről és szülői jogról beszél. „Elsősorban a keresztény szülők feladata” (CIC 226. k. 2. §) családjukban gyermekeik keresztény neveléséről gondoskodni. Mindez azonban nemcsak a család keretei között történik, hanem – kánonjogi szabályok által védett – egyházi intézményrendszer (CIC 793–821. kk.; CCEO 627–650. kk.) is a szülők rendelkezésére áll e kötelességük teljesítéséhez.

A család és így a családjog szempontjai akkor is előtérbe kerülnek, ha a munka és a munkavállalás kontextusában szemléljük az egyházi közösséget. Mindez sajátosan is megjelenik azon krisztushívők életében, akik nem pusztán önkéntes egyházi szolgálatot látnak el, hanem (sok esetben éveken át tartó képzés után) átmeneti vagy tartós jelleggel egyházi feladatokat teljesítenek. Legyenek akár világi krisztushívők (CIC 231. k. 2. §; CCEO 409. k. 1. §), akár női diakónusok, esetleg keleti katolikus női klerikusok (CIC 281. k. 3. §; CCEO 390. k. 1–2. §§), jogosultak olyan díjazásra, melyből magukat és családjukat egyaránt el tudják tartani.

Végezetül ha azt kívánjuk körvonalazni, hogy mely egyházi törvények tartozhatnak a családjog körébe, ide kell sorolnunk azokat is, melyek egy párkapcsolati krízisben, illetve egy házasság végén válnak aktuálissá. A házasságról szóló katolikus tanítás értelmében a házasság felbonthatatlan, így érvényes és elhált házasság esetében a szó legszorosabb értelmében civiljogi „válásról” az egyházban nem beszélhetünk. Részben ebből is adódik, hogy a kánoni hagyomány több olyan jogintézményt is megalkotott története során, melyek egy nem „teljes” házassági kötelék valamely defektusára hivatkozva (az elhálás hiánya [CIC 1141–1142. k., CCEO 853., 862. k.], a keresztség hiánya és a hit javára történő felbontás [vö. CIC 1143–1150. k.]) lehetőséget

Ha szentségi és elhált házasság végződik kudarccal, a felek az érvénytelenítés eszközához folyamodhatnak, hivatkozva olyan kánonjogi relevanciájú tény(ek)re, mely(ek) miatt házasságuk egykoron létre sem jött. Mindezek fényében joggal merülhet fel, hogy nem maga a praxis kérdőjelezi-e meg leginkább a házasság felbonthatatlanságának abszolút jellegét.

biztosítanak a házasság (részben pápai kegyel történő) felbontására. Ha szentségi és elhált házasság végződik kudarcra, a felek az érvénytelenítés eszközához folyamodhatnak, hivatkozva olyan kánonjogi relevanciájú tény(ek)re, mely(ek) miatt házasságuk egykoron létre sem jött. Mindezek fényében joggal merülhet fel, hogy nem maga a praxis kérdőjelezi-e meg leginkább a házasság felbonthatatlanságának abszolút jellegét (Demel, 2018: 85–96). Ugyanakkor ezen írásnak nem feladata a házasság szentségi valósága és jogi szabályozása kapcsán felmerülő vélt vagy valós kérdések bemutatása.

Kánonjogi szempontból kevésbé „drasztikus” válasz egy krízisbe jutott család esetében a szülők „különválásának” lehetősége, melyet az egyházjog szintén szabályoz. Részben a tanulmány elején már bemutatott társadalmi (jogszociológiai) változások eredménye, hogy a *separatio* intézménye bár jogszabályi szinten jelen van, gyakorlati jelentőségét mára kevés kivételtől eltekintve elvesztette. Míg továbbra is reális lehetőség, hogy konfliktusos életközösség esetén egyházi segítségért (is) forduljanak a felek, Magyarországon és az európai kultúrkörben általában már távol áll a valóságtól, hogy egy átmeneti vagy tartós életközösség megszakításához bármilyen kánoni hozzájárulást kérelmezzenek az egyházi hatóságtól.

Egy házasság érvénytelensége természetesen orvosolható is, ha e defektust felfedezve a pár kánoni értelemben is konszolidálni kívánja kapcsolatát (CIC 1156–1165. kk.; CCEO 843–852. kk.). Összefoglalóan elmondható, hogy egy házasság jogi minősége nem függ az emberi, megélt minőségétől.

E témában szükséges még röviden reflektálni a Családok Pápai Tanácsa által 1983. október 22-én kiadott, *A családjogok chartája* kezdetű dokumentumra (Laffitte, 2014). Bár kétségtelen, hogy az ebben található egyes jogszabályok visszaköszönnek a katolikus jogrend bizonyos pontjain, felmerül annak kérdése, hogy a leghatékonyabb forma-e ezeknek a jogoknak az összegyűjtésére a választott műfaj. E kérdést azonban megválaszolja önmagában annak ténye, hogy az eltelt negyven évben aligha sikerült a dokumentum kánonjogi recipiálása.

Az előbbieket fényében kijelenthető, hogy a katolikus jogrendben számos olyan jogszabály van, melyekből többé-kevésbé megrajzolható az egyházi „családjog” körvonala, azonban ezek elszórta – általában tárgyukat szem előtt tartva, és nem a család intézménye felől közelítve – található meg a katolikus jogrendszerben.

Bár a katolikus egyház családról szóló tanítása fókuszpontjában az a legkisebb emberi közösség áll, melyben egy férfit és egy nőt a házasság szentsége kapcsol össze, számos olyan életközösségre is használatos a „család” tágabb, inkluzív értelmezése, melyekben valamilyen oknál fogva a házasság szentsége nem ilyen konstitutív módon jelenik meg. Korunkban – amikor csökkenő tendenciát mutat azon családok száma, melyekben legalább érvényesnek vélelmezett kánoni házasság áll fenn – a társadalom lelemibb építőköveként számontartott közösséghez, néhány bemutatott kivételt leszámítva, csak az egyházi házasságjog szempontjából közelíteni azt jelenti, hogy az egyház számtalan élethelyzetben lemond annak lehetőségéről, hogy a katolikus tanítás családra vonatkozó legfontosabb

elemei a jog eszközével is védelemben részesülhessenek. „Az egyre inkább szekularizálódo társadalomban nem lehetséges és nem is célszerű a családjogot *teljességében* [kiemelés: K. G.] a világi törvényhozásra hagyni. Ezért sürgető feladat az egyházi tanítás halmazából azon meghatározások és struktúrák kiemelése, melyek egy valódi családjogot jelenítenek meg, és ennek megfelelően a törvénykönyvekbe, illetve az egyetemes egyházjog normáiba integrálhatók” (Graulich, 2019: 24). Ugyanakkor ez nem jár szükségszerűen azzal, hogy az így kikristályosodó családjogi normák jogtechnikailag elkülönülő módon jelennek meg az egyházjog corpusában. Fontosabb lehet a családi életközösségek sokféle valóságát figyelembe vevő inkluzivista teológiai megközelítés jogi nyelvre való lefordítása.

Az előbbiekből ideális esetben nemcsak potenciálisan új jogszabályi konstellációk adódhatnak, hanem – a II. vatikáni zsinat *Gaudium et spes* kezdetű lelkipásztori konstitúciójának szavaival – az „idők jeleinek” (4) figyelembevételével a (legtágabban értelmezett) „családra” vonatkozó, már meglévő kánonjogi szabályok relecture-je is következhet. Az isteni jog néhány alapvetően változtathatatlan (vö. Seewald, 2018) jogszabályi megfogalmazásán kívül a kánonjog rendszere nagyrészt olyan „tisztán egyházi törvényekből” tevődik össze, melyekről a törvényhozó bölcs belátása szerint szabadon rendelkezhet. Joggal merülhet fel egyes ilyen jellegű jogszabályok időszerűsége a családjog területén egy olyan korban, amelyben a család intézménye korábban sosem látott mértékben van kitéve új kihívásoknak és posztmodern társadalmi változásoknak. A keresztelés esetében közös szülői akarat híján időszerű-e még, hogy a gyermek szükségszerűen az apa rítusát kövesse (vö. CIC 111. k. 1. §; CCEO 29. k. 1. §)? Tartható-e még, hogy a házasságkötéshez elengedhetetlen szabad akarat korlátozásának egyik kifejezett esete, amikor valakit a házasságkötés szándékával rabolnak el, pusztán csak akkor legyen – akadály mivoltában – érvénytelenséget okozó, ha a jogaiban sértett személy nő (vö. CIC 1089. k.; CCEO 806. k.)? Indokolt-e még a házasságkötéshez megkívánt minimális életkor nemek szerinti – a lányok kárára történő – megkülönböztetése (vö. CIC 1083. k. 1. §; CCEO 800. k. 1. §)? Hasonló kérdések a részleges jogalkotás tekintetében is relevánsak lehetnek.

Az előbbi példák meggyőzően mutatnak rá, hogy az érvényes egyházi „családjog” tekintetében még égetőbb az anakronisztikus jogszabályok – legalább elméleti – újragondolása.¹

AZ EGYHÁZI BÍRÓSÁG SZEREPE A CSALÁDPASZTORÁCIÓBAN

„A családjog ott kezdődik, ahol a család véget ér” – szól a jogászai körökben jól ismert aforizma. E pikírt összegzés természetesen nem arra utal, hogy akár az „állami családjog”, akár a fent körvonalazott „egyházi családjog” pusztán egy kapcsolat megszakadása esetére tartalmaz releváns jogszabályokat, mégis mindkét terület sajátossága, hogy az első látásra magától értetődőnek tűnő, bennük szabályozott kérdések csak a kapcsolat végén válnak különösen aktuálissá.

Ha abból a családpassztorációs szerepfelfogásból indulunk ki, amely feladatának tekinteti a család és tagjainak meghallgatását, kísérését és támogatását a hit útján, tovább-

bá a hit és a megélt valóság közötti egység támogatását, akkor azon élethelyzetekre is releváns szempontokkal kell szolgálni, amelyek esetében valamilyen oknál fogva nem folytatható a házassági életközösség. A válás, a stabil életközösségek megszakadásának jelenségével megannyi társadalomtudományi diszciplína foglalkozik a saját profilja szerint. Nem tekinthető kivételnek ez alól a teológia (vö. Krämer et al., 2016; Eckart, 1999) és az annak ismereteit gyakorlati téren alkalmazó krízispszichológia sem (Müller, 1997), mely a kinyilatkoztatás fényében kívánja Isten gyógyító szeretetét közvetíteni még azon szituációkban is, melyekben a kommunikáció, egymás tisztelete és támogatása, úgy tűnik, egyre kevésbé van jelen (Sanders, 2017: 131–146). Az abszolút értékeket relativizáló posztmodern egyén- és társadalomszemlélet a házasság valóságával szorosan összefüggő ismeretek kollektív elhalványodásához is vezethet (vö. Bier, 2020: 33–39), ami újabb feladatot ró nemcsak az egyházi cselekvés tudományára, de a kánonjogra is.

Arra, hogy a lelkipásztori kísérésnek egy házasság felbomlása után is magától értetődő feladatai vannak, Ferenc pápa is felhívta a figyelmet *Amoris laetitia* kezdetű apostoli buzdításában: „Bizonyos esetekben a saját méltóság és a gyermekek javának figyelembevétele szükségessé teszi, hogy gátat szabjanak a másik túlzott elvárásainak, valami nagy igazságtalanságnak, az erőszaknak vagy a tisztelet krónikussá vált hiányának. El kell ismerni, hogy »vannak esetek, amikor a különválás elkerülhetetlen. Olykor erkölcsileg szükségessé is válhat, amikor a gyengébb felet vagy a kisgyermeket meg kell menteni a hatalmaskodás és az erőszak, a lealacsonyítás és a kizsákmányolás, az idegenség és a közömbösség által okozott súlyosabb sebesüléstől«” (241).

A sebzettség állapotában még inkább odaforduló és segítő családpszichológia, illetve krízisintervenció felkínálása szükséges. Ahogy maga az élethelyzet is olyan összetett valóság, mint maga az emberi személy, úgy az egyházi közösség által rendelkezésre bocsátott lehetőségeknek is figyelembe kell venniük ezt a komplexitást. Hatékony, szakmailag felkészült terápia mellett annak opcióját is nyitva kell hagyni, hogy az érintett(ek) az új helyzet(ük) jogi dimenzióival is szembenézzen(ek). Itt képes betölteni az egyház jog a segítő szerepét, mellyel a tanulmány további részében kívánok foglalkozni.

A házasságából kilépő vagy annak felbomlását épp csak elszenvető, hitét gyakorló krisztushívőben számos kérdés merül fel: Miként vélekedik döntéséről az egyház? Hogyan hat ez az „egyháztagságára”? Milyen formában vehet részt ezek után a szentmisében? Áldozhat? És ha megtalálja új társát, ez hogyan befolyásolja az előbbieket (Sanders, 2017: 131)? E határhelyzetekben a lelkipásztori „megkülönböztetéshez” világos, következetes és alkalmazható jogszabályok (lennének) szükségesek, melyek transzparens módon lehetővé teszik az új élethelyzetben rendelkezésre álló jogok és kötelezettségek gyakorlását (Travers, 2018).

Ferenc pápa 2015-ben kiadott *Mitis Iudex Dominus Iesus* (Ferenc pápa, 2015a, a továbbiakban: MIDI) és *Mitis et misericors Iesus* (Ferenc pápa, 2015b, a továbbiakban: MEMI) kezdetű motu proprio már jogszabályi formába öntve is egyértelműen kifejezik, hogy a püspököknek „apostoli lelkülettel kell követnie a különvált vagy elvált házastársakat,

akik életállapotuk miatt esetleg felhagytak a vallás gyakorlásával. Ő tehát osztozik a plébánosokkal [...] az ilyen nehézségekkel küzdő krisztushívők lelkipásztori ellátásának gondjában” (MIDI, Eljárási szabályzat a házasság semmisség nyilvánításáért folyó ügyekben, 1. cikkely).

A kánonjog azonban nem csupán eszköz a kapcsolatok megszakadása utáni *status quo* kísérésére, hanem lehetőség is az egyesek által „szabálytalannak” nevezett élethelyzetek megoldására. „A szinódusi atyák nagy része »hangsúlyozta annak szükségességét, hogy hozzáférhetőbbé és gyorsabbá, illetve lehetőség szerint teljesen ingyenessé tegyék a házasság semmisségét kimondó eljárásokat«. Az eljárások lassúsága visszatetszést kelt, és kifárasztja a személyeket. Két [...] kiadott erre vonatkozó dokumentumom egyszerűsítette a házasság esetleges semmisségét kimondó eljárásokat. Ezek által azt is »nyilvánvalóvá akartam tenni, hogy a püspök a maga Egyházában, melynek pástora és feje, magától értetődően bíró is a rábízott hívők körében«. Ezért »e dokumentumok végrehajtásáért nagy felelősséggel tartoznak az egyházmegyék ordináriusai. Az ő feladatuk, hogy bizonyos eseteket ők maguk ítéljenek meg, és mindenképpen biztosítsák a hívők könnyebb hozzáférését az igazságszolgáltatáshoz. Ez elégséges számú, úgy klerikus, mint laikus személy felkészítését igényli, akik elsődlegesen erre az egyházi szolgálatra szentelik magukat. Ezért a különvált vagy válságba került házaspároknak információs, tanácsadó és közvetítő szolgálatot kell a rendelkezésére bocsátani, mely a családpsztorációhoz kötődik és olyanokat is tud fogadni, akik a házassági per előzetes vizsgálatára készülnek» (AL 244).

Mindezek fényében a kánonjogot alkalmazó egyházi bíróság is a családok lelkipásztori kísérésének egyik állomásává válik. Feladata a pasztorálteológia felől úgy írható le, hogy támogatja az elvált személyt az előző házasságával, annak motívumaival, adott esetben megszakadásának okaival való szembenézésben (Ferenc pápa, 2022, Rotai beszéd). Ez a kánonjog nyelvén az előző házasság jogi érvényességének vizsgálatát jelenti. Már a peres eljárást megelőző lelkipásztori vizsgálat is olyan fórum, ahol plébániai vagy egyházmegyei keretek között választ kaphatnak kérdéseikre mindazok, akikben kétség merült fel házasságuk érvényességével kapcsolatban (MIDI és MEMI, Eljárási szabályzat, 1–6).

Az egyházi bíróságok minden eszköze – többek között a korábbi házasság helyrehozhatatlan voltáról való meggyőződés kötelessége (MIDI 1675. k.; MEMI 1361. k.); a bírósági illetékességi körök kiszélesítése (MIDI 1671–1673. kk.; MEMI 1357–1359. kk.); az ingyenes jogvédelem (MIDI VI. alapelv, MEMI); a nyilvánvaló érvénytelenségben szenvedő esetek püspök előtt folyó rövidebb eljárásai (MIDI 1683–1687. kk.; MEMI 1369–1373. kk.); mindkét korábbi házafél meghallgatásának szándéka; az összegyűjtött bizonyítékokra adott közös reflexió lehetősége a periratok közzétételekor (CIC 1598. k.; CCEO 1281. k.) és az ítélet megtámadásának különböző lehetőségei (MIDI 1680. k., 1687. k. 3–4. §§, 1689. k.; MEMI 1366. k., 1373. k. 3–4. §§, 1375. k.; CIC 1619–1648. kk.; CCEO 1302–1329. kk.) – az előző házasságról való pontos tudást, az esetlegesen meglévő aktuális házasság egyházi jogi konszolidálását, így pedig tágabb értelemben a családpsztorációt hivatott segíteni.

Egy lépést eltávolodva az egyházjog keretrendszerétől talán nem eltúlzott a kijelentés, hogy a pasztorálpszichológia felől közelítve az egyházi peres eljárás maga is hozzájárul, hogy a sebzettséggel élő fél, illetve felek a saját nézőpontjukon kívül új szempontokkal gyarapodjanak, melyek segítenek a végleges szakítás okainak feldolgozásában. Emellett a peres eljárás annak megértését is elősegíti, hogy a felek előtt világos legyen, mely tényezők nem álltak rendelkezésre egy szentségi házasság érvényes megkötéséhez (Sanders 2017: 146). Így a segítség eszköze (nem jogász értelemben) nem kizárólag egy házassági peres eljárás lehetséges céljának elérése (az érvénytelenség megállapítása), hanem – a törvény adta rugalmas lehetőségekkel és hatékony kommunikációval élve – maga a peres folyamat is mint az afelé vezető út. E ponton rá kell mutatni a pasztorálteológia és a kánonjog között e területen részben megmutatkozó tapasztalatcserre-hiányra, amely miatt aligha aknázható ki az egyházi bíróság előtt folyó processzus minden lelkipásztori hozadéka. A két tudományterület között folyó élő párbeszéd nélkül nehéz releváns válaszokat adni például azon szubjektív – a felekben gyakran megfogalmazódó – félelmekre, melyek azzal kapcsolatosak, hogy egy házassági érvénytelenséget kimondó döntés annak érintettje szempontjából implicite úgy is értelmezhető, mint az addigi életének valósága felett kimondott ítélet. A bíróságok munkatársait felkészítő kánonjogi képzésben ezért a lelkipásztori érzékenység segítő szempontjainak is helyet kell kapniuk.

Ferenc pápa 2022. január 27-én a Rota Romana Apostoli Bíróság előtt elmondott, a bírósági évet megnyitó beszédének (Ferenc pápa, 2022) egyes elemei további támpontot nyújtanak az egyházi bíróságok tevékenysége fenti dimenziójának megértéséhez. A pápa a peres eljárás és a szinodális folyamat párhuzamaira hívta fel hallgatósága figyelmét, hiszen mindkettő a meghallgatás aktusára épül. „»A perekben megjelenő szinodalitás előfeltételezi a meghallgatás folyamatos gyakorlását. E területen is meg kell tanulni odafigyelni, mely nem pusztán csak egyszerű hallgatás. Belehelyezkedve a másik helyzetébe kell megérteni annak látásmódját és az őt mozgató okokat. Ahogyan a lelkipásztori munka más területein, úgy a jog esetében is az odafigyelés kultúrája támogatandó, mely a találkozás kultúrájának előfeltétele.« Beszédében óva intett a pápa az egyedi helyzetekre adott általános, »standard« válaszoktól” (Kiss, 2022: 150).

A bírósági eljárást vezető bíró szinodális, azaz a meghallgatást előtérbe helyező attitűdje elengedhetetlen nemcsak a bíróságok „emberarcúságának” megőrzéséhez, hanem magához a hivatali kötelezettség teljesítéséhez is. Jogi szempontból a peres eljárás nem más, mint egyedi hatósági törvénymagyarázat, amelynek során megvizsgálják, hogy a pert indító keresetlevélben foglalt tényállás megvalósult-e, és ha igen, milyen jogi következményei vannak ennek a felekre nézve. Egy házasság lehetséges érvénytelenségi okainak pontos feltárása mindannyiszor szükségessé teszi, hogy a bíró az elé tárt bizonyítékok mérlegelése során az érintett felek helyzetét a tőle telhető legnagyobb pontossággal vegye figyelembe. Ezen túlmenően azonban számos olyan házasságjogilag fontos akarati defektus létezik, melyek esetén csak akkor születhet pontos és jogszerű döntés,

ha az érintettek szubjektív élethelyzetét a bíró megvizsgálja, megérti, és részben bele is helyezkedik. „Enélkül aligha képes példának okáért eldönteni, hogy szenvedett-e az érintett súlyos ítélőképesség-hiányban, pszichés defektusban, vagy pontosan mit is jelentettek számára a házasság lényegi elemei és tulajdonságai, esetleg miként élte meg a rá nehezedő kényszer helyzetét” (Kiss, 2022: 151).

E ponton azonban fel kell hívni a figyelmet a pasztorális alapállás helytelen kánonjogi értelmezésének veszélyére is. A II. vatikáni zsinat időszakában gyakran mutatták be ellentétpárként a „pasztorális” és a „jogi” jelzõt, de a lelkipásztori „segítõ” irányultság helytelen egyházi megközelítése ma is kísértés a kánonjogot alkalmazó személyek számára (Hallermann, 2016: 369–389). E problémakör kibontására e helyütt nem vállalkozhatom, ezért csak rá kívánok mutatni, hogy „pasztorális” indokokra hivatkozva nem lehet kánonjogi normákat zárójelbe tenni, hiszen ennek eredménye nem „segíteni” fog, hanem további jogok és kötelességek tiprásához vezet, ami végsõ soron az egyházban is szükséges jogbiztonságot ássa alá.

MI REMÉNYE LEHET AZ EGYHÁZI BÍRÓNAK?

A peres út, a konfliktusok bíróság elõtti rendezése az egyházi jog esetében is – már az õsegyház korától kezdve (vö. 1Kor 6,1–20) – *ultima ratio* (CIC 1446. k.). Maga az Egyházi Törvénykönyv is minden „pereskedés” elkerülése érdekében ajánlja a peregyezés vagy a békéltetés lehetõségét.

A házassági perek esetében a felperes és az alperes az (egykori) férj és feleség, akik úgy döntöttek, hogy addigi családi életközösségük változatlan formában nem folytatható. A házassági peres eljárás feladata, hogy vizsgálja meg a házasság eredeti érvényességét, melyrõl maguk a házasfelek nem rendelkeznek szabadon. Éppen ezért „mellékes”, hogy a felek az érvénytelenség kimondásában egyetértenek-e, így ilyen esetekben az említett alternatív eljárási eszközök használata nem lehetséges annak érdekében, hogy elkerüljék a peres folyamatot, és akarategységben „mondják ki” az érvénytelenséget.

Amint arra már utaltunk, Ferenc pápa házassági eljárásjogi reformjával mélyreható és az egyházi bírósági praxist alapjában érintõ változásokat eszközölt. A MIDI 1675., illetve a MEMI 1361. kánonjának új elõírására (a két dokumentum e pontjainak szövege megegyezik) – csekély gyakorlati relevanciája miatt – aligha fordított figyelmet az egyházi eljárásjog-tudomány, ugyanakkor pasztorálteológiai szempontból releváns szemléletváltás tükrözik benne.

CIC (1983) 1676. k.

„A bíró az ügy elfogadása elõtt, és valahányszor reményt lát a sikerre, alkalmazzon lelkipásztori módszereket, hogy a feleket lehetõség szerint a házasság esetleges sikeres érvényesítésére és a házassági életközösség helyreállítására indítsa.”

MIDI 1675. k., MEMI 1361. k.

„A bírónak, mielõtt az ügyet elfogadja, meg kell gyõzõdnie arról, hogy a házasság helyrehozhatatlanul megromlott és így a házastársi együttélés nem helyreállítható.”

A MIDI és a MEMI reformjával megváltozott az egyházi bíró „pasztorális jellegű” kötelessége a házassági semmisségi eljárás kezdetén.

Egyfajta törvényhozói „optimizmus” volt felfedezhető az Egyházi Törvénykönyv negyven évvel korábbi megjelenésekor, amikor még – a törvény szabályszerű értelmezése esetén – a bírónak minden házassági peres eljárás kezdetén (és más, reményre okot adó pillanatban) lelkipásztori módszerek alkalmazásához kellett folyamodnia a házassági életközösség helyreállítása érdekében. Az ilyenfajta próbálkozás azonban már kezdettől fogva (szinte mindig) lehetetlennek bizonyult az egyházi bíróságok egykori (és mai) gyakorlata fényében, több okból kifolyólag. Egyes országok (például Jordánia) speciális helyzetétől eltekintve az állami jogrendszerek túlnyomó többségében – mivel a válások releváns jogi következményeiről (gyermektartás, vagyonmegosztás stb.) állami bíróság hivatott dönteni – az egyházi bíróságok elé már olyan *de facto* „nem létező” házasságok kerülnek, melyekre vonatkozóan az állami jog szerinti válást már korábban kimondták. Mivel a kapcsolat zátonyra futása után esedékes civiljogi és egyházjogi „teendők” bíróságok szerint is szétváltnak, az egyházi bíróságok elé tárt esetek jelentős hányadában a két bírósági eljárás időpontja – akár évekkel vagy évtizedekkel – elkülönül egymástól. Az egyházi peres eljárás komolyságát is veszélyeztetheti, ha a bíró egy öt, tíz, esetleg már húsz évvel korábban felbomlott házasság helyreállítása felől érdeklődik a feleknél. Az a gyakorlat is megnehezítette a békéltetés lehetőségét az egyházi bíróságon, hogy – szintén az esetek jelentős részében – a bíró előtt csak a házasság érvénytelenségének megvizsgálását kérő személy jelent meg, míg egykori partnere általában távol maradt. Végezetül az alacsony határfokot a bíró hiányos „lelkipásztori” eszköztára is eredményezhette.

A jogszabályváltozás értelmében az egyházi bíró ma már úgy tesz eleget a rá háruló ilyen kötelezettségnek, ha meggyőződik arról, hogy nincs lehetőség az elé tárt házassági peres eljárás feleinek békítésére.² Ebből nem az következik, hogy az egyházi intézményrendszer lemond a válsághelyzetbe jutott házasságok helyreállításának szándékáról. Hatékony és az eredményesség legalább minimális lehetőségére számot tartó krízisintervenció – például átfogó egyházmegyei családpsztorációs terv alapján – a párkapcsolati problémák olyan fokán kínálható fel egyházi részről, ahol ideális esetben az egyházi bíróságnak (még) nincs feladata.

ÖSSZEFOGLALÁS

Az előzőekben hosszú utat járt be a figyelmes olvasó. Elsőként áttekintést kaphatott az egyházjogtudomány előtt álló azon kihívásról, amellyel kapcsolatban a krisztusi közösség is szembesül egy saját, átfogó és rendszeres családjog hiányával. E hiátus a modern kodifikált állami jogrendek többé-kevésbé kikristályosodott családjoga tükrében még élesebb. A jelenség azonban arra is ráirányítja a figyelmet, hogy pusztán a család fogalmán keresztül szemlélve a latin egyház hatályos jogrendjét, az több ponton újragondolásra szorul a társadalom legkisebb építőkövét érintő kulturális változások tükrében. Az

Egyházi Törvénykönyv kiadásának negyvenedik évfordulója megfelelő alkalmat kínál a most felvetett kérdések legalább elméleti megfontolására.

Miként saját értelmezési kereteiken belül a világi jogrendek, úgy a kánonjog rendszere is (saját) válaszokkal szolgál olyan élethelyzetekre, melyekben a család valamilyen okból kifolyólag épp válságban, esetleg felbomlóban van. Ezek adekvát jellegéről, koherens rendszeréről, a házasságról szóló egyházi tanítással való összeegyeztethetőségéről az egyházjogtudomány szakemberei, ahogy eddig, úgy minden bizonnyal a jövőben is heves polémiákat folytathatnak.

Ma az egyházi bíróság hatékony családpasztorációs feladata nem az, hogy az elé kerülő házassági ügyekben az érvényesség vizsgálata helyett egy egykori, emberi értelemben már nem létező valóság helyreállításán fáradozzon. Irreális elvárás, hogy már megszűnt emberi kapcsolatok bármilyen pasztorális karizmával rendelkező bírói szóra álljanak helyre. Ennek okait gyakorlatorientált szempontból áttekintettük. Ezzel szemben e rendszer álláspontom szerint úgy képes hatékonyan betölteni jogszolgáltatói szerepét, ha figyelmét nem egy *de facto* már nem létező közösségre fókuszálja, hanem tekintetét a múltra és ezzel együtt a jövőbe veti. A múlt alapos és rugalmas vizsgálatával a bíró kellően megalapozott döntést tud hozni egy házasság jogi érvénytelenségéről. A helyes pasztorális alapállásnak többek között a perek elérhetőségében, viszonylagosan gyors lefolyásában és esetleges ingyenességében kell megmutatkoznia. Maga a bírói praxis hívja fel a figyelmet arra, hogy a helyesen értelmezett pasztorális, kísérő és meghívó cselekvés nem idegen az egyházjogtól. E két valóság csak úgy érheti el legfőbb közös célját, ha mind elméleti, mind gyakorlati téren folytonos tapasztalatcsere zajlik a velük foglalkozó tudományterületek között. E közös cél pedig nem más, mint a lelkek üdvössége.

Ma az egyházi bíróság hatékony családpasztorációs feladata nem az, hogy az elé kerülő házassági ügyekben az érvényesség vizsgálata helyett egy egykori, emberi értelemben már nem létező valóság helyreállításán fáradozzon. Irreális elvárás, hogy már megszűnt emberi kapcsolatok bármilyen pasztorális karizmával rendelkező bírói szóra álljanak helyre.

Végjegyzet

- 1 A korrektség érdekében megjegyzendő, hogy a törvényhozó már határozott lépéseket tett a nők és férfiak közötti, teológiai szempontból indokolatlan nemi megkülönböztetés felszámolása érdekében. Kiváló példa erre a hatályos latin jogrendből mára már eltávolított számos olyan törvény, mely az 1917-ben kiadott előző Egyházi Törvénykönyvben még létezett.
- 2 A teljesség kedvéért megjegyzendő, hogy a már említett különválási eljárások esetében (CIC 1692–1696. k.) a törvényhozó megőrizte a bíró békéltetési indítványának korábbi kötelezettségét, hiszen ezeknél az eseteknél (még) nem a házasság megszűnéséről, hanem pusztán a felek – akár ideiglenes – különköltözéséről folyik a peres eljárás, melynél a békülés lehetősége legalább még elméletileg adott.

Felhasznált irodalom

- BERKMANN, BURKHARD JOSEF (2018): *Internes Recht der Religionen. Einführung in eine vergleichende Disziplin*, Stuttgart, Verlag Kohlhammer. DOI: <https://doi.org/10.17433/978-3-17-034035-0>
- BIER, GEORG (2020): Der willensbestimmende Irrtum in einer „Kultur des Provisorischen“, *De Processibus Matrimonialibus*, 25–26. évfolyam, 2018/2019, 21–40.
- CASIRAGHI, ANNA LUISA (1986): Il diritto di famiglia nel nuovo Codice di diritto canonico, in THERIAULT, MICHAEL – THORN, JEAN (szerk.): *Le nouveau Code de droit canonique, Actes du V. Congrès international de droit canonique, organisé par l'Université Saint-Paul et tenu à l'Université d'Ottawa du 19 au 24 août 1984. Bd. 2.*, Ottawa, Université Saint Paul, 853–880.
- DEMEL, SABINE (2018): Zivile – Kirchliche – Sakramentale Ehe. Ein Reformvorschlag zur Überwindung rechtlicher Widersprüche in der kirchlichen Ehegesetzgebung, in MECKEL, THOMAS – PULTE, MATHIAS (szerk.): *Ius semper reformandum. Reformvorschläge aus der Kirchenrechtswissenschaft*, Paderborn, Verlag Schöningh, 85–96. DOI: https://doi.org/10.30965/9783657788934_006
- ECKART, M. ANGELIKA (1999): *Bezogene Individuation in der Ehe. Eine pastoralpsychologische Studie über den Beitrag systematischer Therapiemodelle für die institutionelle katholische Eheberatung*, Frankfurt am Main, Peter Lang Verlag.
- EISENRING, GABRIELA (1992): *Die eheliche Gemeinschaft und das Kindesverhältnis in der katholischen Rechtsordnung. Beitrag zu einem Systematisierungsversuch eines Familienrechts in der Kirche*, Freiburg, Universitätsverlag.
- ERDŐ PÉTER (2003): Családjog az egyházban, in PUSKÁS ATTILA (szerk.): *A Szent Titok vonzásában. A hetvenéves Fila Béla köszöntése*, Budapest, Új Ember Kiadó.
- FERENC PÁPA (2015a): *Mitis iudex Dominus Iesus motu proprio*, 2015. augusztus 15., https://www.vatican.va/content/francesco/en/motu_proprio/documents/

- papa-francesco-motu-proprio_20150815_mitis-iudex-dominus-iesus.html (letöltve: 2023. 05. 19.) (rövidítve: MIDI).
- FERENC PÁPA (2015b): *Mitis et misericors Iesus* motu proprio, 2015. augusztus 15., https://www.vatican.va/content/francesco/en/motu_proprio/documents/papa-francesco-motu-proprio_20150815_mitis-et-misericors-iesus.html (letöltve: 2023. 05. 19.) (rövidítve: MEMI).
- FERENC PÁPA (2022): Beszéd a Rota Romana Apostoli Bíróság munkatársai előtt, 2022. január 27., <https://www.vatican.va/content/francesco/de/speeches/2022/january/documents/20220127-rotaromana.html> (letöltve: 2023. 05. 19.).
- GALLAGHER, CLARENCE (1983): Marriage and the family in the revised Code, *Studia canonica*, 17. évfolyam, 1983/1., 149–170.
- GRAULICH, MARKUS (2019): „Familienrecht-Katholisch”, in HALLERMANN, HERIBERT – MECKEL, THOMAS – DROEGE, MICHAEL – DE WALL, HEINRICH (szerk.): *Lexikon für Kirche- und Religionsrecht*, Paderborn, Verlag Ferdinand Schöningh, 23–24.
- HAHN, JUDITH (2022): *Foundations of a Sociology of Canon Law*, Cham, Springer Nature. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-031-01791-9>
- HALLERMANN, HERIBERT (2016): Ignorantia iuris – (k)ein Problem für die Kirche? Abschiedsvorlesung am 06. Juli 2016 in Würzburg, *Archiv für katholisches Kirchenrecht*, 185. évfolyam, 369–389. DOI: <https://doi.org/10.30965/2589045X-1850201>
- HECKE, SIMON (2017): *Kanonisches Recht, Zur Rechtsbildung und Rechtsstruktur des römisch-katholischen Kirchenrechts*, Wiesbaden, Springer Verlag. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-658-15749-4_5
- HEIMERL, HANS (1982): Die Familie im Kirchenrecht, *Theologisch-praktische Quartalschrift*, 130. évfolyam, 1982/4., 328–339.
- KISS GÁBOR (2022): Közelebb hozni a házassági semmisségi pereket. Szinodalitás és az eljárásjog, in VIK JÁNOS: *Közelebb hozni a teológiát*, Kolozsvár–Budapest, Didaché Alapítvány – Jezsuita Kiadó, 141–156.
- KRALL, JUTTA (2022): *Educatio liberorum – kirchenrechtliche Aspekte im Kontext von Ehe, Familie und Pastoral*, Berlin, Duncker & Humblot. DOI: <https://doi.org/10.3790/978-3-428-55406-5>
- KRÄMER, KLAUS – VELLGUTH, KLAUS – EBERTZ, MICHAEL N. – FAYE, ANNE BÉATRICE (2016): *Familie. Miteinander leben in Kirche und Welt*, Freiburg–Basel–Wien, Herder Verlag.
- LAFFITTE, JEAN (2014): A Családjogi Charta – a Katolikus Egyház javaslata, *Iustum Aequum Salutare*, 10. évfolyam, 2014/1., 7–15.
- MUSSINGHOFF, HEINRICH (1984): Familienrecht im Codex Iuris Canonici, *Österreichisches Archiv für Kirchenrecht*, 34. évfolyam, 1983/1984, 96–130.
- MÜLLER, STEPHAN E. (1997): *Krisen-Ethik der Ehe. Versöhnung in der Lebensmitte*, Würzburg, Echter Verlag.

- RIEDEL-SPANGENBERGER, ILONA (1995): Familie als „Schule reich entfalteter Humanität”. Theologische Grundlegung und Ausgestaltung eines kirchlichen Familienrechts, in BACHL, GOTTFRIED (szerk.): *Familie leben. Herausforderungen für kirchliche Lehre und Praxis. (Schriften der Katholischen Akademie Bayern 153)*, Düsseldorf, Patmos Verlag, 127–149.
- SANDERS, RUDOLF (2017): Damit das Ehenichtigkeitsverfahren ein Ort der Heilung werden kann, *De Processibus Matrimonialibus*, 24. évfolyam, 131–164.
- SCHÜLLER, THOMAS (2020): Das Pontifikat Papst Franziskus’ aus kirchenrechtlicher Perspektive, *Theologische Revue*, 116. évfolyam, 2020/1., 3–16.
- SEEWALD, MICHAEL (2018): *Dogma im Wandel. Wie Glaubenslehren sich entwickeln*, Freiburg im Breisgau, Herder Verlag.
- TRAVERS, PATRICK J. (2018): „Amoris laetitia” and canon 915: a merciful return to the „letter of the law”, *Periodica de re canonica*, 107. évfolyam, 2018/3., 367–418.
- VRIES, JAN (1994): Die christliche Familie aus kanonistischer Sicht, in AYMANS, WINFRIED – GERINGER, KARL-THEODOR (szerk.): *Iuri Canonico Promovendo*, Regensburg, Pustet Verlag, 118–125.
- ZUANAZZI, ILARIA (2013): Per un diritto di famiglia della Chiesa: i rapporti tra genitori e figli, *Ius Ecclesiae*, 25. évfolyam, 2013/2., 409–430.
- ZUANAZZI, ILARIA (2015): La famiglia come „soggetto” nel diritto della Chiesa, *Ephemerides Iuris Canonici*, 55. évfolyam, 2015/2., 405–423.

The ecclesiastical tribunals and his function in the pastoral care of the family form from the viewpoints of a canon lawyer

Realities and utopias

ABSTRACT

The reforms of canon law under the pontificate of Pope Francis (re)focused attention on the *ecclesiastical tribunal*, its *pastoral functions*, and the family. This paper aims to shed some light on the common intersection of these three issues. At first examines the compatibility of the legal system of the Catholic Church and our concept of „family law”. The reasons for the absence of a separate legal branch can be traced to the attitude of law of the latin church, but it can also be explained by external factors. Following the examination of this question, this paper focuses on the role of ecclesiastical tribunals, considering the pastoral care for broken families. The paper takes a critical look at which tasks the courts are capable of handling effectively, and which are those that go beyond their capabilities.

KEYWORDS: family law, canon law, ecclesiastical court

KISS GÁBOR | A Babeş–Bolyai Tudományegyetem Római Katolikus Teológia Kar egyetemi adjunktusa, az Egri Érseki Bíróság titkára és a Kalocsa–kecskeméti Érseki Bíróság bírója.